

POSTANOWIENIE

20 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 20 lipca 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A.B. i B.B.
przeciwko S. spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej S. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 27 stycznia 2022 r., I ACa 587/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od S. spółki akcyjnej w W. na rzecz A.B. i B.B.
kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Pozwany S. S.A. w W. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach, oddalającego apelację skarżącego w sprawie o ustalenie z powództwa A.B. i B.B.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako pierwszą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Podniósł, że wykładni wymagają art. 385¹ § 1 i 2 k.c. oraz art. 189 k.p.c.

Zdaniem pozwanego wspomniane przepisy Kodeksu cywilnego wywołują rozbieżności orzecznicze dotyczące „tego, które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytu indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, w przypadku stwierdzenia przez sąd, że uprawnienie banku do ustalania kursu franka szwajcarskiego narusza rażąco interesy konsumenta i jest niezgodne z dobrymi obyczajami”. W ocenie skarżącego konieczne jest wyjaśnienie, czy abuzywna jest tzw. klauzula kursowa (odnosząca się do sposobu ustalania wartości waluty obcej), czy także tzw. klauzula ryzyka walutowego, uzależniająca wysokość zobowiązania kredytobiorcy od kursu waluty obcej. Z kolei art. 189 k.p.c. wywołuje, zdaniem pozwanego, rozbieżności orzecznicze dotyczące tego, „czy w sytuacji gdy kredytobiorcy przysługuje roszczenie o zapłatę, ma on interes prawny do wytoczenia powództwa wyłącznie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego”.

Potrzeba, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. oznacza, że określony przepis, istotny z punktu widzenia podstawy prawnej zaskarżonego orzeczenia, może być rozumiany na różne sposoby, a orzecznictwo i nauka prawa albo nie wypracowały w tym przedmiocie żadnego poglądu, albo prezentują rozbieżne stanowiska. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinno w takim wypadku zawierać wskazanie, które przepisy wymagają wykładni i na czym polegają poważne wątpliwości związane z ich rozumieniem lub rozbieżnościami w ich stosowaniu (postanowienia SN z: 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09 oraz 24 kwietnia 2018 r., II CSK 743/17). Rozbieżność w orzecznictwie sądów powinna natomiast zostać wykazana przez przywołanie judykatów, w których odmienne rozstrzygnięcia zapadły w stanach faktycznych nieróżniących się od siebie w relewantny prawnie sposób (postanowienie SN z 7 czerwca 2015 r., III CSK 59/15).

Przedstawione przez skarżącego względy nie świadczą o wskazywanej we wniosku potrzebie wykładni przytoczonych wyżej unormowań. Co się tyczy art. 385¹ § 1 i 2 k.c., to stosowne wywody skargi nie przekonują, by tożsame co do treści umowy były oceniane przez sądy w rozbieżny sposób. Przepisy dotyczące niedozwolonych postanowień umownych każdorazowo stosuje się z bowiem uwzględnieniem treści konkretnego stosunku prawnego – ukształtowanej przez skutki wyrażone w samej umowie (wyłożonej zgodnie z art. 65 § 1 i 2 k.c.) i

uzupełnianej zgodnie z art. 56 *in fine* k.c. Nie istnieje jeden, uniwersalny model „umowy kredytu indeksowanej do franka szwajcarskiego” ani postanowień charakterystycznych dla takiej umowy. W razie powstania sporu, dla którego rozstrzygnięcia znaczenie ma ewentualnie zbadanie charakteru części postanowień takiego kontraktu, sąd powinien każdorazowo oceniać łączącą strony umowę na podstawie jej indywidualnych cech i z uwzględnieniem okoliczności jej zawarcia. Skoro nie istnieje jedna, ogólna treść umowy kredytu indeksowanego (lub denominowanego), to nie istnieją również uniwersalne klauzule przeliczeniowe oraz ryzyka walutowego; oczywiście jest zatem, że w określonych sytuacjach niedozwolony charakter może mieć tylko jedna z nich, obie lub żadna.

W związku z powyższym należy uznać, że skarżącą nie wykazała, by zachodziła potrzeba wykładni omawianych przepisów. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie świadczy bowiem o tym, by rzekome rozbieżności w orzecznictwie dotyczyły analogicznych sytuacji. Wydawanie odmiennych rozstrzygnięć w różnych (nawet podobnych) stanach faktycznych jest natomiast normalnym, oczekiwanym elementem procesu stosowania prawa.

Co się z kolei tyczy posiadania przez kredytobiorcę interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu w sytuacji, w której nieważność umowy kredytu skutkowałaby przysługiwaniem powodowi roszczenia o zapłatę, to okoliczność tę należy oceniać *ad casum* – nie jest możliwe udzielenie jednej, uniwersalnej odpowiedzi na tak postawione pytanie. Samo w sobie przedstawianie w judykaturze różnych stanowisk w takich sprawach nie świadczy o występowaniu rozbieżności w orzecznictwie, lecz jest pochodną badania odmiennych stanów faktycznych, cechujących się swoją indywidualną specyfiką.

Obiter dictum wypada zauważyć, że w przypadku ustalania nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z umowy kredytu, która – zgodnie z pierwotnymi założeniami stron – miała być wykonywana także w dacie orzekania (art. 316 § 1 k.p.c.), a nadto wiązała się z ustanowieniem zabezpieczenia w postaci hipoteki, z reguły można przyjąć, że kredytobiorca twierdzący, iż stosunek prawny nie istnieje, ma interes prawny w dokonaniu takiego ustalenia niezależnie od

możliwości domagania się zapłaty kwoty odpowiadającej spełnionym przez niego na rzecz banku świadczeniom, wskazywanym w sprawie jako świadczenia nienależne. Jak już jednak wspomniano, kwestia ta powinna być każdorazowo przedmiotem indywidualnej refleksji sądu orzekającego (zob. postanowienie SN z 28 kwietnia 2023 r., I CSK 2024/22).

Jako drugą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Sformułował przy tym pięć szczegółowych pytań. Pierwsze z nich dotyczyło dopuszczalności przyjęcia, że wyeliminowana z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej (jako niewiążąca konsumenta) klauzula kursowa może zostać zastąpiona w drodze analogii odesłaniem do kursu NBP; drugie - chwili, na którą należy oceniać możliwość dalszego trwania umowy po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych; trzecie - możliwości zastąpienia postanowienia abuzywnego normą dyspozytywną „o ile tylko zastosowanie środków krajowych zapewnia doprowadzenie do sytuacji, jaka miałyby miejsce, gdyby umowa nie zawierała tego abuzywnego postanowienia”; czwarte - możliwości uzupełnienia klauzuli przeliczeniowej konkretnie art. 358 § 2 k.c., a piąte – konieczności poinformowania konsumenta przez sąd o skutkach żądania ustalenia nieważności umowy łączącej go z przedsiębiorcą, z uwagi na niemożność dalszego związania kontraktem z uwagi na istnienie w nim postanowień o charakterze niedozwolonym.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11). Obowiązkiem wnoszącego skargę jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki

przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie SN z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych. Zagadnienie prawne powinno mieć więc taki wymiar problemowy, aby udzielona przez Sąd odpowiedź miała znaczenie dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej wniesionej w sprawie, w której pytania zostały zadane, a jednocześnie – dzięki uniwersalnemu ujęciu – odpowiedź ta uzyskiwała walor aplikacyjny w rozstrzyganiu innych spraw.

Żadna z opisanych przez skarżącego kwestii nie stanowi zagadnienia, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Pierwsze, trzecie i czwarte zagadnienia sprowadzają się w istocie do tego samego problemu – przekonania pozwanego o możliwości zastąpienia klauzuli kursowej, stanowiącej niedozwolone postanowienie umowne, odesłaniem do kursu franka szwajcarskiego ustalanego przez Narodowy Bank Polski. Problem ten był już wielokrotnie poruszany przez Sąd Najwyższy – ze skutkiem przyjęcia, że tego rodzaju ingerencja w umowę nie jest dopuszczalna. Skutkiem uznania, że określone postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., jest stan braku związania konsumenta daną klauzulą. Żadne unormowanie, w tym art. 358 § 2 k.c., nie stwarza podstaw do zastąpienia abuzywnej klauzuli kursowej kursem NBP (zob. postanowienie SN z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22, i przywołane tam orzecznictwo). Kwestia ta nie budzi obecnie w judykaturze żadnych wątpliwości.

Także drugie zagadnienie – dotyczące chwili, na którą oceniana miałaby być możliwość dalszego trwania stosunku prawnego wynikającego z umowy, w której zawarto postanowienia niedozwolone – dotyczy w istocie możliwości wykonywania umowy stron przy zastosowaniu, w ramach mechanizmu przeliczeń, kursów NBP.

Skarżący twierdzi bowiem, że gdyby momentem prawnie relewantnym dla wspomnianej oceny była chwila orzekania lub zaistnienia sporu, to konieczne byłoby dokonanie oceny, czy zmiany ustawodawcze w postaci nowelizacji art. 69 pr.bank. oraz art. 358 k.c. wpłynęły na możliwość wykonywania spornej umowy. W orzecznictwie wyjaśniono już jednak, że nowelizacja Prawa bankowego nie wyeliminowała abuzywnego charakteru klauzul przeliczeniowych. Ustawa ta miała na celu wyeliminowanie tzw. spreadów walutowych, a nie doprowadzenie do zmiany istoty umowy kredytowej; nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22). Kwestia niemożności stosowania w takim wypadku art. 358 § 2 k.c. została z kolei omówiona we wcześniej przywołanym orzecznictwie.

Również piąty z opisanych przez pozwanego problemów nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego. Skarżący nie wyjaśnia w istocie, jakie konkretnie źródło miałby mieć istniejący po stronie sądu obowiązek poinformowania konsumenta „o konsekwencjach prawnych wynikających z unieważnienia w całości zawartej umowy kredytu”. Pomijając kwestię tego, że w sprawie o ustalenie nie dochodzi do „unieważnienia umowy”, a sąd może co najwyżej stwierdzić (orzeczenie deklaratoryjne) istnienie lub nieistnienie określonego prawa lub stosunku prawnego, wypada zauważyć, że pozwany nie wskazał żadnego unormowania, z którego obowiązek taki wynika. Nie wyjaśnił również, jak ewentualne zaniechanie wykonania tego obowiązku miałyby przekładać się na wynik sprawy. Ubocznie należy przy tym dodać, że w sprawie ustalono, iż powodowie „są świadomi skutków nieważności umowy” (s. 11 uzasadnienia).

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

(J.T.)

[as]